

MARINA VICULIN

RAZGOVOR VODILA IVANA MEŠTROV, FOTOGRAFIJA DARIJE PETKOVIĆ

1. Kojim nazivom definirate vlastito zanimanje i kako se odvijao vaš profesionalni put?

Kustosica sam u Klovićevim dvorima od samog početka svog profesionalnog puta i to me, htjela ja to ili ne, bez sumnje odredilo. Radim u državnoj instituciji *par excellence*, što apsolutno ne bi bio moj prvi izbor. Državna institucija ima svoj ustroj, koji moraš slijediti i nitko nije u tome presretan, niti slobodan. Neku vrstu kreativne slobode možeš imati u manjim neprofitnim strukturama, ali tamo postoje druga ograničenja. Rad unutar velikog pogona kao što je Galerija Klovićevi dvori (GKD) naveo me da pronalazim načine kako unutar vrlo „tvrdog“ sistema izgraditi svoj kreativan prostor u kojem je moguće raditi i neke vrlo autonomne projekte. To je bio dugotrajan proces, no on pokazuje da se može i unutar „tvrdih“ struktura naći načina da se povremeno uz puno upornosti i tvrdoglavosti pomaknu granice.

Isto tako, put moje generacije odredile su i ratne godine. Kad smo trebali najviše i najbolje raditi, počeo

je rat koji je obilježio sljedećih deset godina. Nakon završetka rata Hrvatska je još dugo imala status nesigurne zone i nisu se mogle raditi izložbe koje traže visoka osiguranja.

2. Što biste naveli kao odlučujuće momente za razvoj vaših promišljanja i prakse, bilo u pogledu određenih koncepata koje ste razvili bilo u pogledu referencija i suradnji?

Pa kad ovako dugo radite u jednoj „kući“, onda postoje dva paralelna života koja se nadopunjuju. Sigurno me djelomično odredila izlagačka politika Galerije Klovićevi dvori unutar koje i usprkos kojoj sam se morala boriti za svoj profesionalni identitet. S druge je strane osobni prostor unutar kojeg sam se sama razvijala, prateći linije koje su me posebno zanimale. Naravno, prvo sam ih mogla izreći u tekstu i načinu na koji je tekst pisan, a zatim pomalo i samom izložbom. Borila sam se za mentalni i fizički prostor unutar kojeg ću moći iskazati potpuni interaktivni angažman prisutan na svim nivoima

- IVANA
- BAGO I
- ANTONIA
- MAJAČA
-
- BLOK
-
- BRANKO
- FRANCESCHI
-
- IVA
- RADMILA
- JANKOVIĆ
-
- KONTEJNER
-
- LEONIDA
- KOVAČ
-
- SANDRA
- KRIŽIĆ
- ROBAN
-
- ZVONKO
- MAKOVIĆ
-
- ANTUN
- MARAČIĆ
-
- TIHOMIR
- MILOVAC
-
- ANA
- PERAICA
-
- DAVORKA
- PERIĆ
-
- SABINA
- SALAMON
-
- BRANKA
- STIPANČIĆ
-
- KLAUDIO
- ŠTEFANČIĆ
-
- MARINA**
- VICULIN**
-
- JANKA
- VUKMIR
-
- WHW
-

od koncepta do postava. Kada smo počeli raditi u tadašnjem Muzejskom prostoru, tu su se radile izložbe samo mrtvih autora. Izlagale su se samo potvrđene vrijednosti iz ranijih vremena kao muzejske zbirke ili riznice katedrale. Možda su projekti kao Kulmerova samostalna izložba bili odlučujući u smislu pomaka jer je tada po prvi puta jedan živući umjetnik ušao u sustav GKD. Slijedom tog prvog koraka krenuli smo dalje. Radili smo u vanjskim, rubnim prostorima. U podrumu i atriju GKD-a, Kuli Lotrščak i na terasi Gradeca. A poseban je pothvat bio i kada je fotografija prvi puta na velika vrata ušla u reprezentativne prostore galerije.

Radila sam i produkciju pet zagrebačkih salona. Na 33. zagrebački salon, posljednji koji sam radila, uz podršku Kožarića kao predsjednika Organizacijskog odbora, pozvali smo samo jednoga selektora – Igora Zabela. I to je bila zaista sjajna suradnja. Tada je sa mnom kao mlada kustosica radila i Ana Dević. Naime, tijekom tih pet godina meni je izgledalo da je zaista nemoguće napraviti dobru izložbu nastalu izborom ocjenjivačkog suda. Bez obzira koliko su članovi bili zanimljivi i kvalitetni kao pojedinci, unutar žirija osjećali su se prisiljeni napraviti neke ustupke koji nisu rezultirali konzistentnom izložbom. Tada je to izazvalo buru nezadovoljstva jer je promijenjen koncept salona. Ali napravljena je dobra izložba. Meni je to bio važan korak i dokaz da se neke stvari mogu napraviti drugačije. No naravno da uvijek ima posljedica...

3. Koje metodologije upotrebljavate u svom radu? Što smatrate prostorom svoga javnog djelovanja?

Razgovarajući s umjetnicima o tome kakve su pozicije umjetnika i kustosa i što bi izložba trebala biti, često sam uspoređivala izložbu s predstavom. I pritom, prije svega, mislim na specifičnost zajedničkog rada u kojem konačni rezultat nadilazi ono što bi svatko od nas sam mogao smisliti.

To se još bolje vidi kada na izložbi sudjeluje više umjetnika. Takva je, od recentnih, na primjer izložba *Otočka karta* koja je proizašla iz zajedničkih boravaka na otoku Zlarinu. Naime, postojalo je neko vrijeme koje smo mi svi proveli zajedno na mjestu koje je bilo izvan naših životnih svakodnevnica. I samim time se događala jedna važna socijalna interakcija koja je u konačnom produkutu jako vidljiva. Takvi su mi izložbeni projekti najdraži.

Nije mi zanimljivo ulaziti u projekt izložbe s već jasno izgrađenim konceptom. Zanima me ono što će se dogoditi kada krenemo zajednički raditi na izložbi. Naravno da prije početka rada imam pravac i okvir,

ali zapravo me zanima ono što će pomaknuti taj okvir, što će ga možda razbiti i stvoriti nešto sasvim neočekivano. U tom se smislu i moja profesija kustosice stalno redefinira.

Radeći ciklus *Snapshot* (Brzo okidanje) u Kuli Lotrščak glavna mi je želja bila raditi „kustoski pucanj na slijepo“. Igrati na ono što je sasvim novo i što mi trenutno budi pažnju.

Kula je tako prostor istraživanja fotografije jer se krenulo u tom pravcu, iako je unutar *Snapshot ciklusa* bilo dosta autora koji koriste video, čak smo radili i neke performativne projekte. Za Kulu je ključno da je ona prostor koji dopušta onaj „drugi“ kustoski pristup, onaj koji afirmirane galerijske prostore tretira prije svega kao javne a ne reprezentativne prostore.

4. Iz vašeg iskustva, koliko kustos/ica sudjeluje u koncepciji, produkciji, prezentaciji i promociji umjetničkog rada? Kako postavljate granice u tom odnosu?

Iako je društvenom normom definiran posao kustosa, s vremenom artikuliraš njegove okvire i ono što bi on trebao pretpostavljati; koje su granice tvoje misije, u kojem obliku radiš, koliko daleko ideš i gdje prepuštaš riječ umjetniku i slično. No, naravno, to nikada nisu čvrste granice. Najzanimljiviji dio posla je interakcija koja se zbiva između umjetnika i kustosa, gdje uobičajeni oblici rada i granice odgovornosti i odlučivanja postaju samo pomoćni momenti koji se mijenjaju i artikuliraju u svakom konkretnom odnosu. Vrlo je jasno da se kustos bavi koncipiranjem, kreiranjem i postavljanjem izložbe. Ono ostalo je posao umjetnika. To je konvencija koja nas štiti i olakšava nam u nekim situacijama kada su odnosi nejasni. Jako je uzbudljivo pustiti umjetnika u ono što se uvriježeno shvaća kustoskim poslom, ali ja s druge strane nikada ne ulazim umjetniku u rad. Uvijek pokušavam stvoriti atmosferu koja će umjetniku približiti sliku koju imam o njegovu radu i kako bih htjela da izložba izgleda.

Ali naš je glavni kustoski zadatak da se izložba dogodi u zadanim okvirima. Bitan segment posla jest slijediti želje umjetnika ali i znati kada zamišljeno postaje neostvarivo. Pretvaranje kustoskog posla u isključivi kreativni segment nepravedno je i osiromašujuće jer je to vrlo praktičan posao koji postoji u određenom prostoru i vremenu, financijskim okvirima i sudnosu s publikom. Odgovornosti jesu velike.

5. Koliko i u kojem segmentu surađujete s drugim kustosima i/ili sa stručnjacima iz drugih područja?

Suradnja s drugim kustosima je jednako složena i

važna kao i suradnja s umjetnicima.

6. Kako svojim projektima promišljate i provodite medijaciju između umjetničkog rada i publike?

Pa sve to radimo za publiku. Nekada malobrojnu, nekada mnogobrojnu, ali je nikada ne zaboravljamo. Pa ovdje se i radi o publici! Da ne mislim tako, vjerojatno se ne bih upuštala u projekt kao zlarinska *Otočka karta* koja iskustvo publike i samog prostora stavlja na prvo mjesto.

Najtiši oblik medijacije je pisanje. Ali i izložbeni diskurs uobličavaš da bi dopro do nekoga i apsolutno razmišljaš o tome kako prenijeti ideju. Medijacija je važna i ima sve raspoložive oblike. Ovisi u kojem kontekstu radiš. Na tim bi se strategijama približavanja još trebalo jako puno raditi.

Kad radim velike postavbe, pazim da postav ima pravi ritam, da se izmjenjuje, da nema predugih segmenata, da čovjek ne potone, i da se u ritmu izmjenjuju sadržaji koji pobuđuju različite vrste gledanja, angažmana i senzacija. Cijelo vrijeme razmišljam kako će se osjećati posjetitelj. Kakav je njegov ritam? Gdje će se umoriti, gdje će mu trebati nešto novo da ga zabavi, nasmije, razbudi? Radi se o apsolutnoj inscenaciji, a najzanimljivija je ona koja je nenametljiva, gotovo nevidljiva. Sve to radiš kako bi upravo taj rad bio doživljen na najbolji mogući način.

7. Koja je, po vama, razlika između institucionalnih i nezavisnih (kustoskih) pozicija?

Radim u kontekstu državne galerije, tako da je moja pozicija jasna. No, ipak, u svojim projektima uvijek nalazim načina da zadržim određenu dozu samostalnosti u pristupu. I institucija je zapravo nerijetko samo dobro zaleđe i početna pozicija. Koliko god te ograničava toliko ti daje i službeni okvir koji često olakšava rad. Treba pokušati profitirati od prednosti koje institucija može pružiti (npr. solidne logistike).

O poslu nezavisnog kustosa nužno govorim iz sasvim drugačije pozicije, dakle to je nešto što nisam iskusila pa tu projiciram sve svoje želje i potrebe. Manje je obaveznih kompromisa pa je odgovornost za učinjene izbore puno veća. S druge strane, puno je teže naći dovoljno novaca za zamišljeni projekt pa se tu od nekih stvari odustaje a neke (sasvim sigurno) ostaju nedovoljno istaknute samo zato jer jednostavno nije bilo načina da ih se bolje napravi.

8. Kako se financiraju vaši programi?

Nas financiraju grad i država, no taj se postotak financiranja iz godine u godinu smanjuje i sve se više ide u traženje alternativnih oblika financiranja.

9. Što mislite o odnosu kulturne produkcije i privatnog sektora u Hrvatskoj – korporativni natječaj/nagrade (T-com, Erste...) te privatne kolekcije (Filip Trade, Essl kolekcija...)?

Iako su ponekad loše i nespretno artikulirani, vrlo je važno da postoje, jer su oni trenutno jedan od rijetkih kontakata između suvremene umjetnosti i „stvarnoga svijeta”. No u ovoj sredini se radi o počecima i dobro je da se pomaci događaju. Svaka sredina je specifična. S obzirom na tržište koje je kod nas nerazvijeno važno je da se radi na tome.

Cijenim Kličkov angažman vezan uz Zbirku Flip Trade jer time pokazuje da postoji interes pojedinaca iz privatnog sektora za suvremenu umjetnost i da su je spremni financijski podržati.

10. Ostvarujete li svojim projektima međunarodnu suradnju te zašto vam je to bitno?

Naravno. Pa nismo zatvoreni u svojoj maloj kućici, cijeli je svijet naše igralište. Što je to polje rada šire i veće, to bolje radimo svoj posao. Pa radi se o medijaciji, o kontaktu, o razmjeni u najširem smislu riječi.

11. Kakav bi po vašem mišljenju trebao biti prijenos kustoskog znanja? Podržavate li „institucionaliziranje kustoskih modela” u raznim tipovima kustoskih programa?

Mi smo učili na vlastitim pogreškama. To sigurno nije najsretniji oblik stjecanja znanja.

Jedna je mogućnost stjecanje znanja i uvida u konkretne probleme kroz učenje od ljudi koji su aktivni u kustoskom poslu. No, nažalost, ponekad se baš u tom izravnom prijenosu stečenog znanja unutar jedne radne zajednice javljaju borbe za pozicije te su odnosi složeniji zbog prisutnosti eventualne konkurencije.

Mislim da su klasični kustoski programi važni zbog toga što daju mogućnost stjecanja niza različitih iskustava. Također, oni omogućavaju učenje u uvjetima idealne prakse i u privremenom kontekstu. Većina kustoskih programa odvija se izvan Hrvatske, pa je to dodatna prilika doprijeti do znanja iz drugog konteksta. Kad bi u našoj sredini bilo više ljudi koji su prošli kroz takve programe, dizao bi se standard cijele struke. Čini mi se bolje da se takvi programi odvijaju u sklopu izvaninstitucionalnog obrazovnog sistema.

12. Koliko su vidljive i kako se manifestiraju uloga i odgovornost kustosa unutar aktualnih kulturnih politika u Hrvatskoj?

Kustosko zanimanje pretpostavlja društvenu

IVANA
BAGO I
ANTONIA
MAJAČA
-
BLOK
-
BRANKO
FRANCESCHI
-
IVA
RADMILA
JANKOVIĆ
-
KONTEJNER
-
LEONIDA
KOVAČ
-
SANDRA
KRIŽIĆ
ROBAN
-
ZVONKO
MAKOVIĆ
-
ANTUN
MARAČIĆ
-
TIHOMIR
MILOVAC
-
ANA
PERAICA
-
DAVORKA
PERIĆ
-
SABINA
SALAMON
-
BRANKA
STIPANČIĆ
-
KLAUDIO
ŠTEFANČIĆ
-
**MARINA
VICULIN**
-
JANKA
VUKMIR
-
WHW
-

odgovornost, afirmaciju različitih načina razmišljanja i društvenih vrijednosti. Svaki dobar umjetnički rad je društveno vrijedan rad jer zadire u simboličko-imaginacijske potencijale zajednice.

Umjetnost nije nužno mjesto gdje se izriče politički stav, no on je uvijek implicitno prisutan. Nije poanta u pomacima, nego u tome da su pomaci mogući!

MARINA VICULIN JE POVJESNIČARKA UMJETNOSTI I KUSTOSICA, ROĐENA 1957. U ZAGREBU, GDJE ŽIVI I RADI. OD DEVEDESETIH GODINA NJEZINE SU AKTIVNOSTI VEZANE UZ GALERIJU KLOVIČEVI DVORI, ZAGREB. KURIRALA JE NIZ IZLOŽBI, OD MONOGRAFSKIH IZLOŽBI HRVATSKIH FOTOGRAFA IVANA POSAVCA, MIJE VESOVIĆA, NENADA GATTINA, JOSIPA KLARICE DO MEĐUNARODNIH IZLOŽBI POPUT DORE MAAR I MARCA CHAGALLA. OSOBNI PRESJEK AKTUALNE SITUACIJE SUVREMENE UMJETNOSTI PREZENTIRALA JE IZLOŽBAMA *OTOČKA KARTA* (GALERIJA KLOVIČEVI DVORI, ZAGREB, 2008.) I *OLTARI AVANGARDE* (GALERIJA KLOVIČEVI DVORI, ZAGREB, 2008.). NJEZINO KUSTOSKO DJELOVANJE VEŽANO UZ AKTUALNE UMJETNIČKE TOKOVE I FOTOGRAFSKI MEDIJ NAJVIŠE JE VIDLJIVO U CIKLUSU *SNAPSHOT/BRZO OKIDANJE* (KULA LOTRŠČAK, OD 2004. GODINE NADALJE). UDRUGU PUNTA ARTA POKRENULA JE 2006. GODINE S UMJETNIKOM VEDRANOM PERKOVOM. PROJEKT KOJI SE ODVIJA NA OTOKU ZLARINU KROZ UMJETNIČKE REZIDENCIJE I IZLOŽBE TEŽI PREISPITIVANJU RECEPCIJE SUVREMENE UMJETNOSTI U UVJETIMA JEDNE OTOČKE SREDINE. TRENUTNO PRIPREMA IZLOŽBENI PROGRAM ZA 2009./2010. U GALERIJU WALDINGER U OSIJEKU.

- RAZGOVORI

- STRATEGIJE

- Približavanja

- KUSTOSKIH

- PRAKSI